

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-наукового інституту педагогіки
Кафедра теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ З
НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОСТЕРЕЖЕНЬ
ТА ДОСЛІДІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
для підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Житомир 2024

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка

протокол №3 від 23.02.2024 р.

Рецензенти:

Карапузова Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.І. Короленка.

Орлова О. А. – кандидат пед. наук, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР;

Танська В.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Інструктивно-методичні матеріали до лабораторних занять з навчальної практики з методики організації спостережень та дослідів у закладах дошкільної освіти / уклад. Оксана Сорочинська, Іван Коновальчук, Олена Максимова, Марія Федорова, Ірина Денисюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 33 с.

Інструктивно-методичні матеріали до лабораторних занять з «Навчальної практики з методики організації спостережень та дослідів у закладах дошкільної освіти» містять тематику занять, які сприятимуть узагальненню, систематизації знань про видовий склад рослин і тварин свого краю, удосконаленню навичок щодо визначення і розпізнавання їх у природі; формуванню навичок розробки і застосування в освітньому процесі ЗДО засобів для спостережень та проведення нескладних дослідів із пізнання властивостей об'єктів природи; удосконаленню методичних навичок проведення спостережень за погодою, працею людей, об'єктами живої і неживої природи; постановці нескладних дослідів із об'єктами природи та виявлення властивостей органів та систем організму людини (шкіра, органи зору, слуху, смаку, дотику, рівноваги, дихальної та травної систем).

Інструктивно-методичні матеріали «Навчальної практики з методики організації спостережень та дослідів у закладах дошкільної освіти» можуть бути використані викладачами та здобувачами вищих закладів освіти, вихователями закладів дошкільної освіти у освітньому процесі ЗДО.

УДК 373.2:37.016:5

© Сорочинська О., Коновальчук І., Максимова О.,
Федорова М, Денисюк І 2024

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2024

ЗМІСТ

Передмова	4
I. ЕТАПИ ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	6
II. ОСНОВНІ ПРАВИЛА ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ	
III. ТЕМАТИКА ТА ПЕРІК ЗАВДАНЬ ДО ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ	
Лабораторне заняття № 1	6
Тема: Методика створення та використання міні-городу на підвіконні.	
Лабораторне заняття № 2-3	7
Тема: Методика виготовлення та використання гербарію та колекцій в освітньому процесі ЗДО.	
Лабораторне заняття № 4	8
Тема: Природничо-екологічне розвивальне середовище як засіб організації спостережень та дослідів.	
Лабораторне заняття № 5	9
Тема: Методика організації та проведення спостережень за об'єктами неживої природи в групі раннього, молодшого, середнього та старшого дошкільного віку.	
Лабораторне заняття № 6-7	10
Тема: Методика організації та проведення спостережень за об'єктами живої природи та за працею людей в групі раннього, молодшого, середнього та старшого дошкільного віку.	
Лабораторне заняття № 8	10
Тема: Методика організації та проведення нескладних дослідів з пізнання властивостей об'єктів неживої природи з дітьми раннього та дошкільного віку.	
Лабораторне заняття № 9	11
Тема: Методика організації та проведення нескладних дослідів з пізнання властивостей об'єктів живої природи та організму людини з дітьми в ЗДО.	
Лабораторне заняття № 10	
Тема: Методичні аспекти спостереження та простих дослідів в структурі природознавчої екскурсії	
IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ З «НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ТА ДОСЛІДІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»	13
V. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА	14

ПЕРЕДМОВА

Мета «Навчальної практики з методики організації спостережень та дослідів у закладах дошкільної освіти» узагальнення, систематизація знань про видовий склад рослин і тварин свого краю, удосконалення навичок щодо визначення і розпізнавання їх у природі; формування навичок розробки і застосування в освітньому процесі ЗДО засобів для спостережень та проведення нескладних дослідів з пізнання властивостей об'єктів природи; удосконалення методичних навичок проведення спостережень за погодою, працею людей, об'єктами живої і неживої природи; постановки нескладних дослідів із об'єктами природи та виявлення властивостей органів та систем організму людини (шкіра, органи зору, слуху, смаку, дотику, рівноваги, дихальної та травної систем).

Завдання:

- Узагальнити та уточнити знання про особливості природних умов України та Житомирського Полісся, явища природи, неживу природу;
- Закріпити знання про будову, особливості та умови розвитку рослин, існування тварин, різноманітність та сезонні зміни в житті об'єктів живої та неживої природи;
- Конкретизувати знання про видовий склад рослин і тварин свого краю, що ростуть та живуть у різних екологічних умовах, удосконалити навички щодо визначення і розпізнавання їх у природі;
- Удосконалення навичок застосування елементарного обладнання для проведення спостережень за явищами природи, об'єктами живої та неживої природи, працею людей, постановки і проведення елементарних дослідів у куточку живої природи, екологічній стежці, городі, міні-городі на підвіконні, міні-дослідницькій лабораторії ЗДО;
- Формувати уявлення про причинно-наслідкові зв'язки у природі, різноманітність природного довкілля;
- Засвоєння правил безпеки у природному довкіллі та роботи з елементарним обладнанням для проведення спостережень та дослідів;
- Набуття навичок створення розвивального природно-екологічного середовища у ЗДО для проведення спостережень та елементарних дослідів з дітьми раннього та дошкільного віку;
- Опанувати навички спостерігати та проводити дослідження безпечно для себе, дітей і природи;
- Виховувати у здобувачів вищої освіти дбайливе ставлення до природи рідного краю, формувати основи екологічної культури під час організації спостережень та дослідів.
- Удосконалення методичних навичок проведення спостережень за працею людей, погодою та об'єктами живої і неживої природи з дітьми раннього та дошкільного віку у різні пори року;

За час проходження практики здобувач вищої освіти має набути такі компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 9. Здійснення безпечної діяльності.

ЗК 11. Здатність до генерування нових ідей (креативність), впровадження їх у життєдіяльність освітнього закладу, планування та проведення досліджень.

СК 2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

СК 3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

СК 4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

СК 8. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку навичок екологічно безпечної поведінки і діяльності в побуті, природі й довкіллі.

СК 18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

СК 20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

СК 22. Здатність до створення розвивального середовища у ЗДО та методичного забезпечення навчально-виховного процесу (розробки планів занять, наочності тощо).

Програмні результати навчання:

ПР 1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР 22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

ПР 23. Розуміти і аналізувати теоретичні положення гуманітарних та природничих наук, законодавчі документи та нормативно-правові акти, що забезпечують вирішення навчально-виховних завдань у професійній діяльності.

ПР 26. Проектувати програми власного професійного й особистісного удосконалення, здійснювати самоорганізацію, самостійне та автономне навчання упродовж життя.

ПР 28. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

I. ЕТАПИ ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

<i>№ з/п</i>	<i>Етап</i>	<i>Зміст основні завдання</i>
1	Підготовчий	Ознайомлення із завданнями та вимогами навчальної практики; інструментарієм та місцем проходження практики, з технікою безпеки, правилами поведінки у природі та лабораторії (аудиторії). Підготовка обладнання для проведення практики. Розподіл індивідуальних та групових завдань практики. Ознайомлення з веденням зошита-щоденника практики та видами звітності. Опрацювання відповідної літератури. Підбір переліку об'єктів для проведення спостережень та дослідів.
2	Ознайомлювальний	Ознайомлення з методикою розробки та оформлення конспектів спостереження та дослідів із об'єктами живої і неживої природи у групах раннього та дошкільного віку Ознайомлення з методикою постановки та оформлення результатів проведення спостережень, елементарних дослідів. Ознайомлення з особливостями збору природного матеріалу та оформлення гербарію, колекції. Ознайомлення з особливостями та етапами створення міні-городу на підвіконні. Ознайомлення з складовими природничо-екологічного розвивального середовища.
3	Основний	Розробка та оформлення конспектів проведення спостереження, елементарних дослідів із дітьми раннього, молодшого, середнього та старшого віку ЗДО у різні пори року. Апробація методик проведення спостережень та постановки елементарних дослідів із дітьми раннього, молодшого, середнього та старшого дошкільного віку у куточку живої природи, городі, міні-дослідницькій лабораторії у різні пори року. Створення міні-городу на підвіконні, гербарію, паспорту рослини чи тварини, ЗД-моделі та ін.
4	Підсумковий	Написання звіту навчальної практики. Оформлення зошита-щоденника практики. Демонстрація мультимедійних презентацій. Проведення залікових спостережень, дослідів за об'єктами природи з дітьми різних вікових груп. Презентація результатів створення міні-городу на підвіконні (конкурс проектів). Здача заліку.

Методичні рекомендації:

Методика організації спостережень та дослідів у закладах дошкільної освіти передбачає детальну підготовку студента-практиканта. Необхідно ознайомитися з чинними освітніми програмами і календарно-тематичним планом роботи вихователя ЗДО. Відповідно до пори року, коли проходить практика підібрати тематику спостережень та нескладних дослідів з пізнання будови, різноманіття та властивостей об'єктів природи та організму людини відповідно віку дітей (група раннього віку та дошкільні групи). Скласти перелік засобів (обладнання), які необхідні для проведення спостережень та дослідів. Скласти план та розробити конспект постановки спостереження та дослідів. Керуючись методичними рекомендаціями апробувати методику проведення спостереження за погодою, працею людей, об'єктами живої і неживої природи та постановки нескладного дослідів з пізнання будови, різноманіття та властивостей об'єктів природи та організму людини. Результати виконаних завдань сфотографувати, зняти коротке відео і оформити у зошиті-щоденнику практики.

Критерії оцінювання завдань на кожному лабораторному занятті

№	Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів
1.	Виконання завдань передбачених для всієї групи (участь у екскурсії, перегляд навчально-методичного відео, робота в лабораторії та ін.).	20
2.	Виконання завдань для міні-груп (виготовлення колекції, гербарію, 3D-моделі, мультимедійної презентації, паспорту рослин чи тварин, гербарію, листівки або панно з використанням рослин).	20
3.	Виконання індивідуальних завдань: проведення спостереження в природному довкіллі за рослинами чи тваринами, підготовка конспекту та показ методики проведення спостереження та простого дослідів, підготовка та проведення фрагменту екскурсії.	40
4.	Ведення та оформлення зошита-щоденника.	15
5.	Своєчасність виконання завдань передбачених лабораторним заняттям (оцінюється на наступний день практики).	5
	Всього:	100

II. ОСНОВНІ ПРАВИЛА ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Дуже важливими є питання про дисципліну і дотримання техніки безпеки, як під час роботи на маршруті, так і на базі практики. Відповідальність за це несуть, як викладачі, так і самі здобувачі вищої освіти. При всіх порушеннях правил поведінки і вимог техніки безпеки, здобувачі вищої освіти знімаються з роботи і відстороняються від практики. Усякої небезпеки можна уникнути, якщо вона вчасно помічена. Як правило, нещасні випадки відбуваються із-за неправильної поведінки учасників практики. Обережність і обачність гарантують безаварійну і успішну практику. Взаємна виручка є заставою запобігання нещасним випадкам. Важливо навчитися передбачати небезпеку й вживати необхідні заходи обережності.

Під час проходження навчальної практики здобувачі вищої освіти повинні дотримуватись основних наступних правил:

1. Категорично заборонено без дозволу керівника практики відлучатися з території бази або місця роботи.
2. Категорично заборонено палити в навчальних приміщеннях, запалювати свічки та розводити вогнище в пристосованих для цього місцях.
3. Категорично заборонено нищити рослинність як на території бази, так і поза її межами.
4. Необхідно бути обережним при користуванні питною водою, обов'язково її кип'ятити, не пити з джерел і річок, де якість води не відома.
5. Необхідно підтримувати чистоту й порядок на території бази та в навчальних приміщеннях.
6. Сміття та нечистоти викидати тільки в спеціально накопичувачі.
7. Під час піших маршрутів особливу увагу слід приділяти заходам запобігання ніг від потертостей, сонячних опіків тощо.
8. Під час маршрутів рухатись компактно, не відставати, на місцях роботи не виходити з поля зору викладача, бути обережним, особливо на дорогах, крутих схилах.

Інструктаж з техніки безпеки під час навчальної практики з методики організації спостережень та дослідів у закладах дошкільної освіти проводиться на початку першого лабораторного заняття. Керівник практики знайомить з основними пунктами. У свою чергу здобувачі вищої освіти у журналі інструктажу засвідчують підписом факт проведення інструктажу.

III. ТЕМАТИКА ТА ПЕРІК ЗАВДАНЬ ДО ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 1

ТЕМА: МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МІНІ-ГОРОДУ НА ПІДВІКОННІ

Мета: Ознайомлення з метою та завданнями «Навчальної практики з методики організації спостережень та дослідів у закладах дошкільної освіти»; узагальнення знань про об'єкти спостереження та дослідження в ЗДО; сформувати навички дослідницької діяльності на прикладі ведення довготривалих спостережень за об'єктами природи, вирощування культурних рослин в кімнатних умовах; створення міні-городу на підвіконні.

Професійна спрямованість: у рамках заняття здобувачі вищої освіти навчатися планувати та створювати міні-город на підвіконні, враховуючи особливості дошкільних закладів та вікові особливості дітей. Також здобувачі вищої освіти зможуть ознайомитися зі способами використання міні-городу на підвіконні для виховання екологічної культури та розвитку пізнавальних інтересів у дітей дошкільного віку.

Обладнання та матеріали: мультимедійний проектор (телевізор), ноутбук, блокнот або зошит, кольорові олівці, ручка, клей, ножиці, ґрунт, насіння рослин, ємкості для оформлення міні-городу на підвіконні, картон та кольоровий папір, вода, покидьковий матеріал.

ПЛАН:

1. Мета та завдання навчальної практики в структурі підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в ЗДО.
2. Особливості обладнання та роздаткового матеріалу для проведення навчальної практики з методики організації спостережень та дослідів у закладах дошкільної освіти.
3. Ознайомлення з особливостями озеленення території ЗДО.
4. Особливості створення та методики використання міні-городу на підвіконні.

ЗАДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Завдання для групи:

1. Інструктаж техніки безпеки в лабораторії та природному довкіллі.
2. Розподіл обов'язків та завдань практики.
3. Підготовка обладнання та роздаткового матеріалу для виконання завдань практики.
4. Ознайомлення з особливостями озеленення території ЗДО (*перегляд презентації*).

Завдання для міні-груп:

Завдання	Форма звітності
<p>1. Ознайомитися з особливостями створення та методики використання міні-городу на підвіконні.</p> <p>- Створити проєкт міні-город на підвіконні (здобувачі освіти діляться на підгрупи, <i>див. додаток Б</i>):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Молодша група • Середня група • Старша група <p>2. Ознайомитися з заходами для реалізації проєкту на прикладі молодшої дошкільної групи «Город на підвіконні» (<i>див. додаток Е</i>).</p> <p>3. Підготовка до проведення конкурсу проєкту міні-город на підвіконні (<i>умови оцінювання проєктів – див. додаток В</i>).</p> <p><u>Конкурс та оголошення результатів відбудеться наприкінці навчальної практики.</u></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Облаштувати міні-город на підвіконні для обраної вікової групи дітей; 2. Скласти картотеку дослідів та спостережень на міні-городі на підвіконні (програмовий зміст, обладнання, хід виконання); 3. Зробити презентацію (відеоролик) створеного проєкту міні-городу на підвіконні.

Індивідуальні завдання:

<p>1. Вести зошит-щоденник практики (<i>дата, спостереження за погодою, короткий опис кожного дня, назва виконуваного завдання і його суть – див. додаток А</i>).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Записи у зошиті-щоденнику.
<p>2. Описати особливості природних умов вашої місцевості (клімат, рельєф, ґрунт, водойми, явища природи, нежива природа).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробити мультимедійну презентацію
<p>3. Провести 5-ти денне спостереження за комахами і рослинами з оформленням таблиці (<i>комаха на вибір здобувача освіти</i>) (<i>див. додаток Г</i>).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заповнити таблицю у зошиті-щоденнику; 2. Зробити відповідні зарисовки

ВИМОГИ ДО ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Кожен студент-практикант у кінці навчальної практики зобов'язаний оформити й передати зошит-щоденник і звіт-презентацію керівнику практики для оцінювання.

I. Зошит-щоденник навчальної практики. У ньому повинна бути коротко і конкретно описана виконана здобувачем вищої освіти робота в період практики.

У зошиті-щоденнику повинні бути представлені наступні розділи:

1. Мета та завдання навчальної практики.
2. Розділ з охорони праці та техніки безпеки.
3. Відомості про місце практики (короткий опис місцевості, назва закладу де проходили практику).
4. Самостійні роботи під час практики (короткий опис кожного дня, дата, назва виконуваного завдання і його суть).
5. Характеристика сезонних змін у природі, ведення календаря погоди.
6. Висновки про результати проходження практики.
7. Список літературних джерел.
8. Додаток: ілюстративний матеріал.

II. Індивідуальне завдання (конспекти проведення спостережень та проведення дослідів, відеоролики, мультимедійна презентація відповідно теми навчальної практики, розроблений дидактичний матеріал).

III. Групове (бригадне) завдання.

IV. Фото та відео звіт навчальної практики.

ЗРАЗОК ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ ЗОШИТА-ЩОДЕННИКА ПРАКТИКИ**ЗОШИТ-ЩОДЕННИК**

з навчальної практики з методики організації спостережень та дослідів у закладах дошкільної освіти здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 21Бд-Дошк групи

Навчально-наукового інституту педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка

Лесик Наталії Іванівни

Керівник практики: _____
(ім'я та прізвище)

Зразки оформлення спостережень за погодою, рослинами та тваринами у зошиті-щоденнику практики

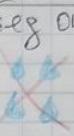

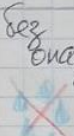
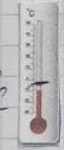

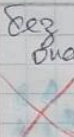

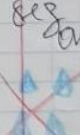
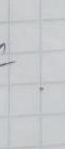

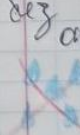
Спостереження за погодою протягом практики

Дата	Температура	Погода	Вологість	Вітер	Опади
24.04. 2023	14°C 	Хмарно, (соня проміло з 05:40, а заходило з 20:20)	50%	3,2 м/сек ↓	без опадів
25.04. 2023	17°C 	☀️ схг - 6:00 захг - 20:15	37%	2,9 м/сек ↘	без опадів
26.04. 2023	14°C 	☁️ схг - 05:50 захг - 20:18	82%	4,0 м/сек →	опадів добре
27.04. 2023	12°C 	☁️ схг - 05:50 захг - 20:20	64%	3,3 м/сек ↓	без опадів
28.04. 2023	13°C 	☀️ схг - 05:50 захг - 20:18	41%	3,4 м/сек ↓	без опадів

5 тиж донки спостереження
за каліаками-затимованими

Дата	Назва рослини	Кількість	Назва каліаки	Кількість за 1 год.
24.04. 2023	Тюльпани 	10 штук	пук-солонко Бджола	2-муха сонячна 3-бджола
25.04. 2023	Барвінок 	кауща	Дощик Бджола	Триетіло. 1-дощик 4-бджола
26.04. 2023	Тришмиа 	6 штук	пук-солонко 	Триетіло 3-муха сонячна

Дата	Температура	Ворода	Вологість	Вітер	Опади
01.05.23р.	14°C 	 сніг 05:42 заміг 20:24	Куща 33%	П-левий ↓	без опадів
02.05.23р.	20°C 	 сніг 5:40 заміг 20:26	Куща 30%	П-левий ↑	без опадів
03.05.23р.	20°C 	 сніг 05:38 заміг 20:27	Куща 42%	П-левий →	без опадів
04.05.23р.	18°C 	 сніг 5:34 заміг 20:25	Середня 48%	П-левий ↓	без опадів
05.05.23р.	18°C 	 сніг 5:36 заміг 20:20	Середня 54%	П-півр-ний ←	без опадів

Підсумки навчальної практики підводяться у процесі звітної конференції та складання студентом заліку керівнику практики.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СТВОРЕННЯ ПРОЄКТУ МІНІ-ГОРОД НА ПІДВІКОННІ

Міні-город на підвіконні – це захоплююче та корисне заняття з вирощування рослин в ЗДО з метою розвитку допитливості, спостережливості у дітей, кращого пізнання розвитку рослин, встановлення причинного-наслідкових зав'язків в природному довкіллі, формування практичних трудових навичок догляду за рослинами, екологічної культури, бережного ставлення до живої природи.

Етапи роботи над проєктом міні-город на підвіконні:

Підготовчий:

- збір інформаційного матеріалу, посадкового матеріалу, створення умов для організації роботи в «міні-городі на підвіконні».
- складання плану заходів по організації діяльності.

Основний (або етап реалізації проєкту):

- Виготовлення таблиць-показчиків з назвами і датою посадки рослинного матеріалу;
- Заходи з посіву насіння культурних рослин;
- Догляд за рослинами та фіксація змін зростання висіяних рослин.
- Креативне оформлення міні-городу на підвіконні;
- Складання картотеки дослідів та спостережень на міні-городі на підвіконні.

Заключний (підсумковий):

- Створення відео презентації створеного проєкту міні-городу на підвіконні.

Організаційно-педагогічні вимоги створення міні-городу на підвіконні:

- Знайомство дітей з алгоритмом посадки та догляду за рослинами;
- Розміри міні-городу на підвіконні НЕ повинні виходити за рамки підвіконня;
- Для облаштування міні-городу на підвіконні вибрати безпечну для дітей зону;
- НЕ використовувати добрива та засоби боротьби з шкідниками та хворобами рослин;
- Для міні-городу на підвіконні вибрати сонячну сторону. У разі відсутності сонячного освітлення – використати штучне освітлення;
- Забезпечити дотримання температурного режиму в приміщенні – не нижче +17°C.
- Використовувати готову ґрунтову суміш, бо удобрення ґрунту для кращого росту рослин – ЗАБОРОНЕНО.
- Оформлення міні-городу на підвіконні має бути цікавим, яскравим з елементами сюжету казки, оповідання, мультфільму та ін.

Методичні вимоги до створення міні-городу на підвіконні:

Міні-город на підвіконні для дітей 3-4 років – найкраще використовувати не більше двох грядок, бо порівнювати кілька об'єктів діти тільки ще починають вчитися. Кількість видів рослин для висаджування: 1-2 види рослини для посадки. Насіння потрібно вибирати для посадки велике, крупне (цибуля, горох, боби, часник, картоплю, коренеплоди – буряка, моркви, петрушки, селери, цибулини тюльпанів). Дрібне насіння дітям сіяти важко, тому це буде робити вихователь. Дітей залучати до оформлення городу (розфарбовувати сонечко, хмари), догляду за рослинами (полив). У процесі роботи вихователь з дітьми проводить регулярні спостереження за ростом рослин та фіксує результати у зошиті-щоденнику (вихователь замальовує або фотографує зміни). Для спостереження за весняними змінами в житті рослин до міні-городу на підвіконні включити принесені гілочки дерев. Для молодших груп – гілочки одного дерева (для спостереження за бруньками та листям).

Міні-город на підвіконні для дітей 4-5 років – використовувати більше різноманіття культур рослин (відомі дітям з попереднього року – цибуля, квасоля, часник, боби, горох і нові овочеві культури – кімнатні огірки, томати, петрушку, моркву, буряк). Кількість видів рослин для висаджування: 2-3 види рослин. Залучати до трудової діяльності: поливати рослини, розпушувати землю навколо пагонів рослин, зробити і правильно розмістити сітку для плетіння огірка по вікно). Однак стежити за температурним режимом і освітленням буде вихователь. Окрім фіксації вихователем у зошиті-щоденнику результатів щоденного спостереження, діти долучаються до цього процесу (вихователь малює цибулину, а дитина - зелене листя). З гілочок дерев у цій групі доцільно використати 2 види добре відомих дерев з легко помітними змінами зовні).

Міні-город на підвіконні для дітей 5-6 (7) років – діти самостійно можуть посадити та посіяти насіння рослин (цибулю, квасолю, часник, томати, огірки, кріп, петрушку, картоплю, горох, редиску, моркву, буряк, жито, пшеницю, зелену траву тощо), поливати город згідно з графіком чергувань, вести календар спостережень. Кількість видів рослин для висаджування: до 5 видів. Тут вже вихователю потрібно розділити колектив на групи і за кожною групою закріпити певну ділянку городу. Це необхідно для того, щоб діти не просто вчилися доглядати за рослинами, а й набували досвіду спілкування один з одним з метою передачі інформації по накопиченому ними досвіду. Оформлення міні-городу на підвіконні покладесться на дітей. Можна змайструвати

огорожу з картону, поставити лякало в центрі городу, зробити бджілок з кольорового паперу і прикріпити їх до сітки для плетіння огірків. Результати спостережень за змінами рослин замальовують діти. До міні-городу на підвіконні можна принести гілки декількох порід (що ростуть на території дитячого садка).

Зразок путівника розробки проекту з дітьми в ЗДО "Казковий город на підвіконні" див. додаток Д.

ДОДАТОК В.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРОЄКТІВ МІНІ-ГОРОД НА ПІДВІКОННІ

I. Оформлення:

- декоративно-художнє оформлення;
- рівень творчої активності та екологічної культури при оформленні композиції (оригінальність);
- видова різноманітність рослин у відповідності з віковою групою дітей;
- естетичність;
- креативність;
- безпека, доступність в розвитку трудових навичок дітей;
- наявність зошита-щоденника спостережень;
- естетичність, креативність оформлення картотеки дослідів та спостережень на міні-городі на підвіконні.

II. Обладнання:

- відповідність обладнання правилам безпеки життєдіяльності;
- добір інструментів для догляду за рослинами.

ДОДАТОК Г.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ 5-ТИ ДЕННОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА КОМАХАМИ І РОСЛИНАМИ

Тема 3. Порівняння будови та поведінки птахів

Практичне завдання

1. З'ясувати особливості зовнішнього вигляду птахів
2. З'ясувати особливості пересування птахів по землі та у повітрі
3. З'ясувати особливості будови та розміщення кубла птахів.
4. З'ясувати особливості висиджування та піклування про потомство
5. Результати занотуйте в зошит-щоденник спостережень;

Зразок записів

Назва птаха	Спільні ознаки	Відмінні ознаки	Де мешкають?	Коли ви їх побачили?	Дата

6. Знайди кубло птаха *(за вибором здобувача вищої освіти)*. Роздивися будову та особливості розміщення кубла ЗРОБИ ЗАМАЛЬОВКУ.
7. Підрахуй кількість пташенят *(якщо вже є пташенята)*.
8. Підрахуй скільки раз за 1 годину та загалом за 6 годин дорослі птахи приносять їжу пташенят *(якщо вже є пташенята)*.
9. Результати занотуйте в зошит-щоденник спостережень *(протягом 5 днів)*:

Зразок записів

Назва птаха	Скільки разів за годину прилітають на кубло (годувати пташенят)

Тема: Спостереження за жуками *(на прикладі жука сонечка)*

Практичне завдання

1. Знайти в саду, полі, городі або в лузі одного або декількох жуків-сонечок (з різною кількістю цяток). Розглянути уважно сонечко, зверни увагу на колір, розмір, зовнішню будову, кількість кінцівок, кількість плям на тілі жуків ЗАМАЛЮЙ ЇХ.
2. Обережно поклади сонечко на долоню, спостерігай, як воно пересувається, скільки в нього ніг, від якої частини тіла вони відходять.
3. Доторкнувшись пальцем декілька разів до твердого покриття жука – хітину, спостерігай, як сонечко розкриває крила, як злітає.
4. Свої спостереження запиши до таблиці *(протягом 5 днів)*:

Малюнок	Довжина тіла (мм)	Колір	Кількість плям	Кількість ніг	Частини тіла
1.					
2.					

Тема: Спостереження за комахами-запилювачами рослин

Практичне завдання

1. Вибери місце де багато квітучих рослин або клумбу.
2. Визнач які рослини квітнуть. Запиши у зошит їх назву та кількість.
3. Поспостерігай які комахи прилітають до квітів, запиши їх назви.
4. Підрахуй за 1 год. Які комахи і яка кількість прилітають до цих квітів Зроби їх ЗАРИСОВКУ.
5. Свої спостереження запиши до таблиці (протягом 5 днів):

Дата	Назва рослини	(кількість)	Назва комах	(кількість)

Тема: Спостереження за розвитком трав'янистих рослин

Практичне завдання

1. Обрати об'єкт спостереження *(на вибір здобувача вищої освіти)* (кульбаба, ромашка, дзвоники, жовтець, нагідки, фіалку триколірну та інші)
2. Записати дату початку спостереження. Звернути увагу на зовнішній вигляд рослини, кількість квіток, їх колір. Замалювати рослину на початковому етапі спостереження.
3. Спостереження за закриттям квітки у вечері. Записати годину закриття квіток.
4. Записати скільки нових квіток утворилося на рослині за тиждень спостереження. Прослідкувати як швидко перецвітає квітка (записати у зошит-щоденник).
5. Свої спостереження запиши до таблиці (протягом 5 днів):

Дата початку спостереження	Дата появи квітки	Дата перецвітання	Час закриття квіток	Скільки часу зайняло спостереження

Тема: Порівняльне спостереження за птахами (на прикладі ластівки)

Практичне завдання

1. Роздивися особливості зовнішньої будови міської і сільської ластівки. Зроби замальовки.
2. Знайди кубло міської та сільської ластівки. Роздивися відмінності будови та особливості розміщення кубла ЗРОБИ ЗАМАЛЬОВКУ.
3. Підрахуй скільки раз за 1 годину та загалом за 6 годин дорослі птахи приносять їжу пташенят (якщо вже є пташенята).
4. Результати занотуйте в зошит-щоденник спостережень (протягом 5 днів):

Зразок зошита-щоденника

Завдання 1.

Назва птаха	Відмінності у будові	Де мешкають ознаки відмінності	Відмінності будови кубла	Коли ви їх побачили

Завдання 2.

Назва птаха	Скільки разів за годину прилітають годувати пташенят

ДОДАТОК Д.

ПУТІВНИК РОЗРОБКИ ПРОЄКТУ З ДІТЬМИ В ЗДО "КАЗКОВИЙ ГОРОД НА ПІДВІКОННІ"

1. Реєстраційна картка до проєкту

Назва:

Автори проєкту:

Учасники проекту:

Характеристика проекту:

- за кінцевим результатом: теоретично-практичний;
- за кількістю учасників: колективний (груповий);
- за тривалістю: короткостроковий 1 місяць
- за ступенем самостійності: пошуковий.

База реалізації проекту:

2. Опис проекту

Мета проекту:

Завдання проекту:

Активізація словника:

Мотивація:

Робота над проектом з батьками:

Очікувані результати:

II. План реалізації проекту

I етап – ПІДГОТОВЧИЙ

1. Вивчення та збирання теоретичного та методичного матеріалу з використання проекту методу.
2. Складання плану роботи над проектом.
3. Бесіди з батьками.
4. Пошукова робота з підбору ілюстрованого матеріалу, художніх творів, інформаційного матеріалу про цибулю (енциклопедії), дидактичних та театралізованих ігор, покидькового матеріалу, творів усної народної творчості.
5. Придбання контейнерів, ґрунту, цибулі, насіння, матеріалів та обладнання для оформлення.
6. Консультації для батьків
7. Складання та ведення зошита-щоденника спостережень за сходженням та ростом рослин.

II етап ОСНОВНИЙ

Робота над проектом із дітьми:

1. Проведення інтегрованих, міні-занять екологічного спрямування. Висадка рослин, посів насіння. Спостереження за ростом, ведення зошита-щоденника спостережень з фото звітом. Проведення експериментально-дослідницької діяльності. Розробка дидактичних ігор. Оформлення консультаційного стенду для батьків. Показ лялькового театру відповідно сюжетній лінії та тематики проекту.

III етап – ЗАКЛЮЧНИЙ

1. Підведення підсумків.
2. Аналіз та узагальнення результатів, отриманих в процесі пізнавально-дослідницької діяльності дітей.

IV етап – ПРЕЗЕНТАЦІЙНИЙ

1. Узагальнення екологічного проекту.
2. Фотозвіт

ДОДАТОК Е.

ЗАХОДИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ «ГОРОД НА ПІДВІКОННІ» (вихователь Коценко М.В. http://blogdnz.blogspot.com/2018/05/blog-post_20.html)

1. Бесіди:

1.1. Тема: Що таке город і що на ньому росте

Мета: вчити розрізняти предмети на городі; познайомити з трудовою діяльністю на городі; розширювати словниковий запас дітей; розвивати ігрові навички; продовжувати знайомити з назвами предметів оточуючого середовища (рослини на городі); сприяти розвитку мовлення.

1.2. Тема: Що таке «Город на підвіконні»

Мета: ознайомити дітей з культурними рослинами, які можна вирощувати на підвіконні; ознайомити з умовами необхідними для вирощування рослин на вікні.

1.3. Тема: Насіння

Мета: виявити зовнішні відмінності насіння один від одного.

2. Дослідницька діяльність:

2.1. Тема: Будова рослин

Мета: Закріпити знання дітей про те, що рослини мають стебло, корінь, квітку, лист; ознайомити з тим, що листок – джерело життя рослини; вчити дітей спостережливості; виховувати бережливе ставлення до природи.

2.2. Тема: Зростання і розвиток рослин

Мет: вчити дітей спостерігати за зростанням рослин, помічати зміни у їх розвитку; з'ясувати значущість кожної частини рослини; виховувати дбайливе ставлення до природи.

2.3. Тема: Вода і рослини

Мета: встановити наскільки вода необхідна для росту рослин.

Матеріал: 2 контейнери з землею і пророслими паростками (1 поливають регулярно, 2-й зовсім не поливають).

2.4. Тема: Сонце і рослини

Мета: визначити роль сонця в житті рослин.

Матеріал: 2 контейнери з землею і пророслими паростками (1 стоїть на сонці, 2-й помістити в темне місце).

2.5. Тема: Ґрунт і рослини

Мета: виявити властивості ґрунту: має вагу, чорного кольору, сиплеться.

Матеріал: ґрунт у контейнерах.

2.6. Тема: Догляд і рослини.

Мета: визначити наскільки рослини потребують догляду людини.

Матеріал: 2 контейнери з землею і паростками (1 діти поливають, підпушують землю, обирають сонячне місце, 2-й не поливають, не підпушують землю, поставили у темне місце).

3. Практична діяльність:

Мета: дати поняття про те, що форма і кількість насіння у різних рослин різна; продовжувати вчити дітей правильно робити висновки про створення придатних умов для рослини (вода, світло, ґрунт); вчити помічати зміни, які відбуваються при рості висадженого насіння; викликати інтерес до овочевих культур.

3.1. Відбір і посів насіння.

3.2. Створення «Колекції насіння»

3.3. Полив, догляд і спостереження за культурними рослинами.

3.4. Ведення зошита-щоденника спостережень.

4. Екологічні заняття:

4.1. Тема: Насіння

Мета: формувати уявлення дітей про різноманітність посівного матеріалу; закріпити вміння розпізнавати насіння овочів за зовнішнім виглядом і правильно їх називати; активізувати мовлення дітей.

4.2. Тема: Перші сходи.

Мета: дати уявлення про зростання і розвиток рослини, його послідовності і встановлення зв'язків між зростанням рослини та умовами навколишнього середовища; сприяти накопиченню дітьми досвіду уважного і дбайливого ставлення до зростаючих рослин; формувати інтерес до дослідів і експериментів; поповнити словник дітей новими словами.

4.3. Тема: Світ овочів.

Мета: уточнити знання дітей про овочі та їх ознаки; розвивати логічне мислення; вчити правильно вживати узагальнюючі слова; слухати питання та давати відповіді; активізувати в активному словнику назви овочів, їх ознаки; розширити поняття дітей про взаємозв'язок людини з природою; виховувати пізнавальний інтерес до рідної природи; заохочувати до праці в довірлі.

4.4. Тема: Овочі і фрукти – здорові продукти

Мета: розширити та уточнити уявлення дітей про овочі та фрукти, де вони ростуть; формувати знання про те, як люди їх вживають, яку приносять користь; вчити визначати овочі та фрукти на смак, називати їх колір; розвивати уважність, спостережливість; виховувати допитливість.

5. Ігрова діяльність:

5.1. *Дидактичні ігри:* Чарівний мішечок, Відгадай на смак, Впізнай на дотик, Що росте на городі?, Що зайве?, Скажи лагідно, Чия насінина?

5.2. *Настільні ігри:* Вершки і корінці, Овочі і фрукти.

5.3. Розгляд ілюстрацій з зображенням різних рослин, які можна вирощувати на підвіконні. Розгляд різного насіння.

5.4. Гра – драматизація по мотивам казки «Ріпка».

5.5. *Сюжетно – рольові ігри* «Сім'я готує обід», «Продуктовий магазин».

6. Художньо-продуктивна діяльність:

6.1. Розфарбовування картинок з теми

Мета: розвивати естетичне сприйняття навколишніх предметів; формувати вміння розрізняти олівці за кольором, називати їх; закріплювати знання назв овочів і фруктів.

6.2. Ліплення «Морквинка»

Мета: вчити дітей впізнавати овочі у натуральному вигляді, називати їх; продовжувати вчити розкочувати із пластиліну палички, з'єднувати пластилінові деталі шляхом притискання; формувати інтерес до роботи з пластиліном; розвивати дрібну моторику пальців рук.

6.3. Малювання «Цибуля»

Мета: розвивати естетичне сприйняття навколишніх предметів; формувати вміння розрізняти колір олівців; малювати різні лінії.

6.4. Аплікація «Тарілка з овочами»

Мета: розширити та уточнити знання дітей про овочі; закріплювати вміння розміщувати вирізані елементи на основі, акуратно наклеювати; виховувати навички колективної співпраці, обговорювати свої дії з іншими дітьми.

7. Розвиток мовлення

Мета: викликати інтерес до рослин, бажання піклуватися про них; поглибити і розширити знання про цибулю, часник, помідори, огірки, перець; розширювати словниковий запас з теми; розвивати зв'язне мовлення.

7.1. Читання казок «Ріпка», «Вершки і корінці», «Як овочі головного обирали», «Ходить гарбуз по городу».

7.2. Розповіді дітей «У нас на городі», «Як ми робимо салат», «Як ми варимо борщ».

7.3. Відгадування загадок про овочі і фрукти.

7.4. Розучування прислів'їв і приказок.

8. Робота з батьками:

8.1. Консультація для батьків «Допомога дитини на городі».

8.2. Консультація для батьків «Здорове харчування».

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 2-3

ТЕМА: МЕТОДИКА ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ГЕРБАРІЮ ТА КОЛЕКЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО

Мета: ознайомити здобувачів вищої освіти з основами створення гербарію та колекцій, а також з методикою їх використання в дошкільній освіті; апробувати способи висушування рослин; виготовлення колекції.

Професійна спрямованість: знання отримані в процесі практичного заняття дозволять зрозуміти особливості виготовлення та використання гербарію та колекцій, включаючи збір та обробку рослинного матеріалу. Розроблені практичні завдання та ігри, що базуються на використанні гербарію та колекцій, стануть у нагоді під час виробничої практики у ЗДО.

Обладнання та матеріали: мультимедійний проектор (телевізор), ноутбук, блокнот або зошит, кольорові олівці, клей, ножиці, газети, папка для рослин, прес для сушіння рослин, скотч, голка з нитками, файли, паперова коробка, канцелярський ніж, гліцерин, пісок або манна крупа, вата, скляна баночка з кришкою.

ПЛАН:

1. Природний біоценоз: склад, структура.
2. Видове різноманіття біологічного матеріалу.
3. Методика збирання рослин у природі.
4. Гербарій: методика виготовлення та використання.
5. Види колекцій та методика їх використання.

ЗАДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Завдання для групи:

1. Екскурсія у природний біоценоз (парк де Шодуара, Гідропак).
2. Ознайомитися з методикою збирання рослин у природі.
3. Робота в лабораторії з біологічним матеріалом.
4. Переглянути відео виготовлення навчального гербарію:
<https://www.youtube.com/watch?v=Mzy2T8XfMSI>
<https://www.youtube.com/watch?v=iRri9j9Gb2I>

Завдання для міні-груп:

Завдання	Форма звітності
4. Ознайомитися з методикою виготовлення колекції (див. додаток Є.). Виготовити колекцію: <ul style="list-style-type: none"> - Насіння (квітів, овочів, плодів, злаків, круп'яних рослин) - Плодів, - Склад ґрунту, - Мінералів.	1. Виготовити 1 колекцію <u>(на вибір)</u>

Індивідуальні завдання:

1. Вести щоденник практики (дата, спостереження за погодою, короткий опис кожного дня, назва виконуваного завдання і його суть – див. додаток лабораторне заняття 1).	1. Записи у зошиті-щоденнику.
2. Описати по одному об'єкту рослин і тварин Червоної книги вашої області чи району.	1. Виготовити паспорт 1 рослини та 1 тварини (формат А4)
3. Ознайомитися та апробувати способи висушування рослин, монтування гербарію, етикетування зібраних рослин (за вибором здобувача вищої освіти) (див. додаток І). <ul style="list-style-type: none"> - Природне сушіння, - Плоске сушіння під пресом, - Об'ємне сушіння в сипучих речовинах, - Сушіння за допомогою гліцерину,	1. Виготовити 1 гербарний зразок за класичною технологією.

<ul style="list-style-type: none"> - Швидке сушіння побутовими приладами, - Ламінування гербарію, - Об'ємне сушіння плоских квітів у ваті. 	 <p>2. Виготовити листівку, картину, панно <u>(на вибір)</u>.</p>
<p>4. Продовжити ведення 5-ти денного спостереження за комахами і рослинами з оформленням таблиці <u>(комаха на вибір здобувача освіти)</u> (див додаток Г лабораторне заняття 1).</p>	<p>1. Заповнити таблицю у зошиті-щоденнику; Зробити відповідні зарисовки</p>

ДОДАТОК Є.

МЕТОДИКА ВИГОТОВЛЕННЯ КОЛЕКЦІЇ

Правила збору біологічних колекцій. Колекції мають бути об'єднані за певною ознакою, наприклад, насіння квітів, зернових та ін. Біологічний матеріал (насіння квітів, насіння культурних рослин) збирають у суху погоду. У разі, коли матеріал вологий – його потрібно висушити. Зібране насіння складати в паперові пакетики, кожен вид в окремий. Колекцію насіння зберігати в сухому, прохолодному місці.

Оформлення біологічної колекції. Після того, як буде зібрано матеріал і визначено найкраще оформлення посібника (в пробірках, в коробках, поліетиленових пакетиках і т. д.), можна розпочинати оформлення колекції. Найпростіший спосіб виготовлення колекції насіння – наклеювання його на папір. Ще простіше виготовити колекції насіння в пробірках. Для цього треба взяти велику пробірку і шарами засипати в неї насіння, кожен шар відділити картонною прокладкою з написом назви рослини, насіння якої взято за зразок. Отвір закривають пробкою чи заливають парафіном.

НАЙПОШИРЕНІШІ МІНЕРАЛИ ТА ГІРСЬКІ ПОРОДИ УКРАЇНИ

Будівельні		
 <p>Червоний граніт</p>	 <p>Сірий граніт</p>	 <p>Пісок</p>
 <p>Ракушняк</p>	 <p>Глина</p>	 <p>Кремій</p>
 <p>Вапно</p>	 <p>Крейда</p>	 <p>Графіт</p>

Кварц

Польовий шпат

Паливні

Буре вугілля

Торф

Кам'яне вугілля

ВИДИ КОЛЕКЦІЙ

Колекція: Склад ґрунту

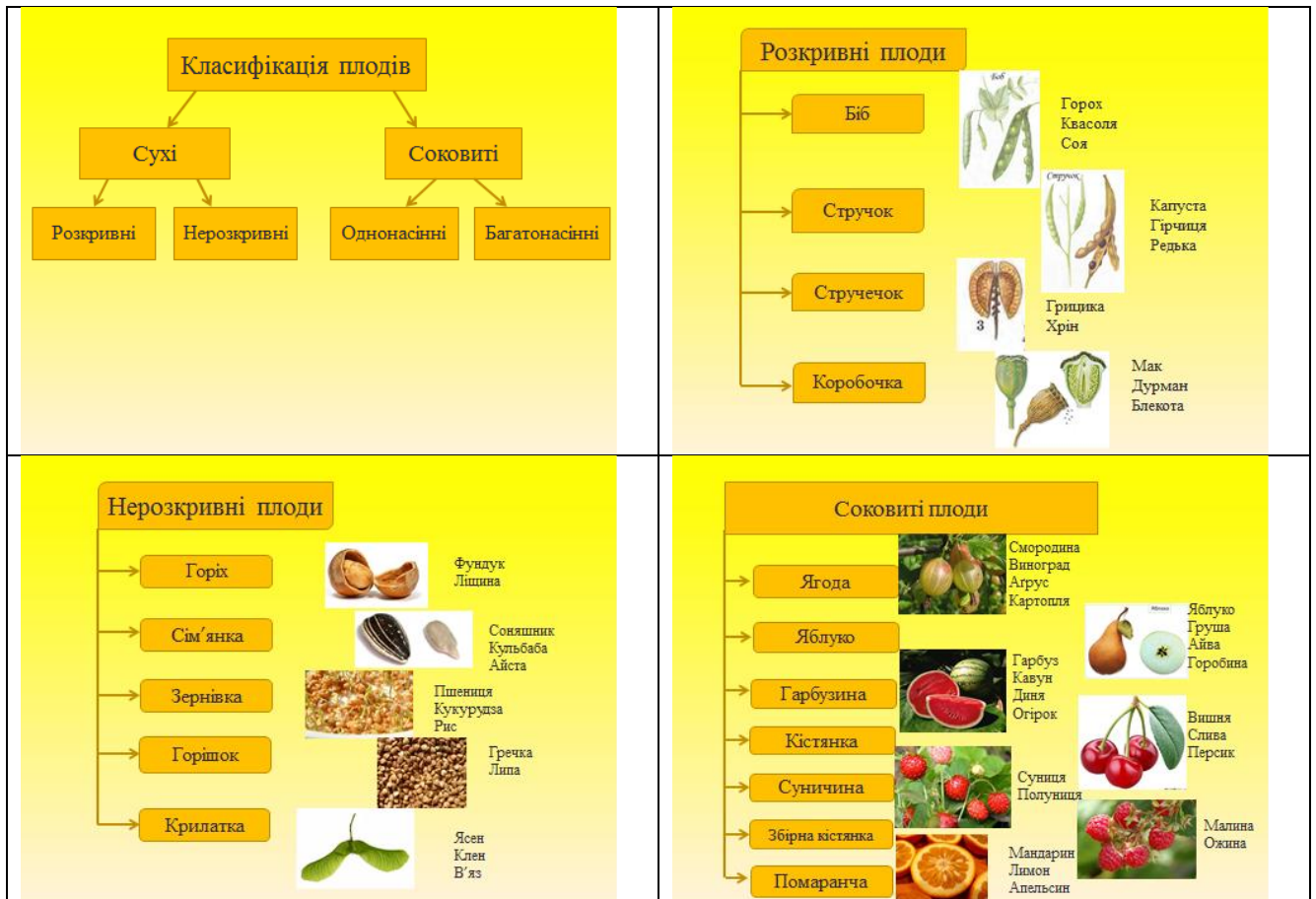
Колекція: Мінерали

Колекція: Насіння

КЛАСИФІКАЦІЯ ПЛОДІВ

ДОДАТОК И.

ЕТАПИ ЗБОРУ РОСЛИН ТА СТВОРЕННЯ ГЕРБАРІЮ

Підготовчий етап:

I. Підготовка обладнання та матеріалів для збору та створення гербарію:

- Для збору рослинного матеріалу: ножиці, маленька лопатка, блокнот, олівець, гербарна папка;
- Для сушіння: газета або промокальний папір (які можна замінити великими книгами), гербарний прес;
- Для приклеювання: клей або самоклеючий папір (уникайте скотча), невеликий затискач для полегшення роботи, етикетки;
- Для гербарію: великі аркуші досить щільного паперу можуть бути 29,7x42 см і товщиною 12 сантиметрів для класифікації та зберігання в папках, або великий спіральний блокнот (принаймні 24x32 см).
- Скринька для зберігання гербарію подалі від вологи, світла та голодних комах!

Для сортування за морфологічними ознаками примірники викопують разом з корінцями. Зразки вибирають здорові й цілі. Занадто товсті корінці і стебла, незручні для засушування, розрізають уздовж.

З чагарників і дерев зрізають пагони з бруньками і зеленню. Якщо рослина довелося викопувати, його очищають від залишків ґрунту.

Вимоги до створення гербарію:

1. Не збирайте заповідні червонокнижні види та дбайте про місцеву екосистему.
2. Уникати збору багатьох екземплярів однієї рослини або захоплення окремого зразка, оскільки це підвищує небезпеку зникнення рослини: натуралісти називають це «сезонним знищенням».
3. Не збирайте рослини в дощовий день, оскільки вони можуть загнити під час сушіння.
4. Збирати рослину важливо в суху погоду, а краще в другій половині дня, коли зникли всі сліди роси.
5. Важливо для гербарію, щоб були присутні стебло, листки, квіти і корінь.
6. Якщо рослина достатньо велика: її розрізають на декілька частин і розміщують на гербарному листку.
7. Після збору рослин необхідно якомога їх швидше висушити, щоб запобігти в'яненню.
8. Перед сушінням розрівняти листки і квіти, щоб можна було легко зберігати їх у гербарії, щоб листя не викривлялися через надмірну товщину. Тому їх слід акуратно розподілити між аркушами газетного паперу для висихання, виділяючи захоплюючі елементи і уникаючи зморшок, а потім покласти під товсті книги.
9. Приблизно протягом 3-х тижнів сушіння слід міняти газетні аркуші кожні 2-3 дні, потім один раз в останній тиждень сушіння, протягом 1-2 днів. Ця частота є орієнтовною. Він буде змінюватися в залежності від типу рослини, рівня вологості під час збору врожаю, товщини зразка тощо. Міняйте газетні аркуші, коли вони зазвичай вологі, що вимагає певного контролю з вашого боку, особливо в перші дні (звідси зацікавленість у тому, щоб не сушити 25 зразків одночасно). Щоб усунути погану зморшку, скористайтеся цими змінами

абсорбуючого паперу.

10. Щоб отримати гербарій з мохів або лишайників, зразок просушують на відкритому повітрі в картонній коробці.
11. Зарезервуйте місце на сторінці для етикетки. Її шаблон у вигляді карток, які ви заповнюєте для кожної рослини, можна роздрукувати це заощадить ваш час і це додасть однорідності вашому гербарію.

II. Етап засушування та створення гербарію:

Правила засушування зібраних зразків:

Щоб засушити рослини правильно, застосовують спеціальний пристрій під назвою гербарний прес. Він являє собою дві дощечки, по краях яких є отвори для джгутів. Підготовлені зразки поміщають у великій кількості між дощечками, які стягують джгутами. В один гербарний прес поміщається близько 50 вкладишів із зразками. У результаті виходить подоба товстої перев'язаною книги. Аркуш-вкладиш (його ще називають сорочкою), в якому закладено рослина разом з етикеткою поміщають в прес, проклавши з обох сторін аркушами паперу.

Дуже соковиті рослини засушують, попередньо обварив окропом. Вдень гербарний прес виносять сушитися на сонці. Вночі – повертають в приміщення. Листи, якими прокладені вкладиші з рослинами, рекомендується замінювати сухими не рідше одного разу в день. Як визначити, що рослина вже висохло? Листя і квітки повинні бути крихкими на вигляд і не обвисати у вертикальному положенні.

Способи засушування рослинного матеріалу

<p>Природне сушіння. Найпростіший спосіб висушування рослин – покласти на свідому повітрі уникаючи прямих сонячних променів. Під дією сонця рослина втрапить яскравість кольорів. Рослини можна підвісити на мотузці до стелі, або покласти на рівну поверхню. Цей спосіб дозволяє висушити велику кількість рослин, однак листя і пелюстки будуть не гладенькими.</p>	
<p>Плоске сушіння під пресом. Передбачає використання спеціального пристосування - преса для сушки рослин. Це дозволяє максимально зберегти структуру рослини, його форму і фактуру. В домашніх умовах замість преса можна використати старі книги і аркуші паперу. Рослини викладають в один шар на лист пергаменту, а зверху прикривають іншим листом. Для цих цілей можна використовувати звичайні старі газети. Тепер на заготовку потрібно покласти вантаж, наприклад, книги.</p>	
<p>Об'ємне сушіння в сипучих речовинах. Такий спосіб дозволяє засушити квіти з багатощаровими бутонами: троянди, півонії, лізіантус, ранункулюс, а також фрезії, жоржини, гіацинти, орхідеї, лілії і бузок. До поглиначів вологи відносяться борошно, сипучі крупи (кукурудзяна, манна, бура), силікагель, річковий пісок, сіль. Об'ємна сушка має на увазі відділення квіткової головки від стебла. Щоб після засушування отримати цілу рослину, на етапі підготовки в основу бутона вставляють шматочок дроту. На дно глибокої ємності укладають шар поглинача, який повинен бути тим більше, чим більше засушувати бутон. У квітки попередньо обрізають стебло, а потім його поміщають в невелику ємність і акуратно засипають з усіх боків сипучим матеріалом. Важливо, щоб бутон всередині ємності розташовувався строго вертикально. Якщо в якості засипки використовується сіль, то вона повинна бути дрібна сорту «Екстра». Пісок краще використовувати річковий попередньо прожарити на сухій сковороді.</p> <p><i>Методика сушіння.</i> Зріжте квітку з 2-3-х см частиною стебла і вставте в нього перпендикулярно дрід, а решту скрутіть кільцем. Глибокий контейнер (коробка, миска, банку, чашка і ін.) наповніть 4-5-х см шаром сипучої речовини, яке добре поглинає вологу, і зверху покладіть бутон підставою вниз. Делікатно пересипте пелюстки, щоб між ними був шар осушувача, і він зміг потрапити якомога ближче до середини квітки. Після того, як речовина повністю накриє пелюстки, закрийте ємність кришкою і перенесіть її в сухе і тепле місце без прямих сонячних променів. Якщо ємність відкрита (наприклад, коробка з піском), то це місце має добре провітрюватися.</p> <p>Через 4-5 днів перевірте ступінь сухості бутона зубочисткою. Якщо краї пелюсток стали сухими і жорсткими на дотик (квітка ніби паперова –</p>	

<p>міцна, але не ламка), то дістаньте її пінцетом. Залежно від вибору осушувача змінюється тривалість сушіння троянди: силікагель – 5-7 днів, борошно, манна крупа, бура – 14-18 днів, пісок – 15-25 днів.</p> <p>Осушувач що залишився делікатно струсіть пензлем або здуйте струменем повітря з гумової груші. З'єднайте за допомогою дроту бутон троянди зі стеблом.</p>	
<p>Об'ємне сушіння плоских квітів у ваті. Квіти зрізають погожої днини, коли вони повністю розкрилися. У картоні чи фанері роблять отвір у який пропускають стебло рослини. Таким чином квітка лежить на поверхні. Під низ та між пелюстками квітів обкладають гігроскопічною ватою, і прибирають в темне місце. Через 2-3 тижні ватні тампони можна буде видалити за допомогою пінцета. Плоскі квіти, такі як ромашки, обкладають ватою на рівній поверхні.</p>	
<p>Сушіння за допомогою гліцерину. Для цього потрібно розвести гліцерин теплою водою 2:1, 3:1 (одна частина гліцерину і три частини води) і залити свіжі квіти, попередньо поміщені в красиві ємності. Ставимо на полицю. Через 2 тижні, коли квіти просочилися гліцерином, розчин може помутніти від пилку, квіткового соку і т. д. Можна злити розчин, промити квіти (запах може бути неприємним) і залити знову таким же розчином.</p>	
<p>Швидке сушіння побутовими приладами. Квіти і стебла вирівнюють на серветці, накривають іншим листком і притискають на пару годин пресом. З праски злити воду, відключити режим пара, регулятор виставити на мінімальній температурі. Серветки з рослиною акуратно викладаються на прасувальну поверхню і притиснути все це праскою, витримати 10-15 секунд. Праска при цьому не рухати. Потім зробити перерву до охолодження рослини, і знову прогріти. Процес повторюється, поки рослина повністю не висохне.</p> <p>Важливо! Не можна виставляти високу температуру на прасці, під її впливом квіти і листя втрачать своє первісне забарвлення.</p>	
<p>Ламінування гербарію листків рослин та дерев. Вирізаємо з плівки для маніпування або обкладинок зошитів два однакових симетричних прямокутника. Розкладаємо на одному прямокутнику листя, накриваємо зверху другим прямокутником і кладемо під тканину, щоб пропрасувати праскою. Через кілька секунд отримуємо готовий гербарій.</p>	

Оформлення гербарію:

За правилами гербаризації папку розміщують на горизонтальній поверхні, потім закладають в неї рослину, намагаючись зберегти його природну форму. Зайві листки, що заважають закладці можна акуратно видалити, але черешки на місці видалених листків повинні залишитися. Деяка кількість листя і квіток розгортають нижньою стороною до спостерігача.

Засушений гербарій оформляють у спеціальній картонній папці. На одній сторінці можна розташувати кілька рослин різних за формою та розміром.

Етикетування гербарію:

Це інформація, яку ви повинні вказати (Використання маленького блокнота на місці збору є обов'язковим!):

- Наукова назва рослини, ботанічна родина і, можливо, народні назви
- Ім'я колекціонера
- Дата збору
- Місце збору
- Додаткова інформація про місце збору: висота над рівнем моря, тип ґрунту, тип рослинності тощо.

• Інформація про характеристики рослини, які неможливо зафіксувати: колір, запах, текстура, розміри всієї рослини, якщо взяти лише її частину.

Зберігання:

Гербарій рослин зберігається роками, якщо дотримані всі умови – століттями. Сухі квіти і рослини довше збережуться в сухому провітрюваному приміщенні. Шафи, в яких зберігаються папки із зразками, повинні бути гігроскопічними. Щоб у гербарії не завелися комахи, його обробляють інсектицидами. У ЗДО такий прийом зберігання ЗАБОРОНЕНИЙ.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 4

ТЕМА: ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНЕ РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ТА ДОСЛІДІВ

Мета: узагальнити знання складових природничо-екологічного розвивального середовища у ЗДО; ознайомити з особливостями виготовлення 3D-моделей та специфікою їх використання під час організації спостережень та дослідів; виготовлення та методики використання паспортів рослин/тварин для ЗДО.

Професійна спрямованість: знання отримані під час практичного заняття дозволять зрозуміти особливості організації природничо-екологічного розвивального середовища у закладі дошкільної освіти; набуті навички виготовлення 3D-моделей та паспортів рослин/тварин дозволять підвищити якість проходження виробничої практики та подальшої педагогічної діяльності в ДЗО на посаді вихователя.

Обладнання та матеріали: мультимедійний проектор (телевізор), ноутбук, блокнот або зошит, кольорові олівці, клей, ножиці, пластилін, фетр, папір А4, поліетиленові пакетики, скотч, покидьковий матеріал, паперові та пластикові коробки, скляні або пластикові баночки.

ПЛАН:

1. Природничо-екологічне розвивальне середовище в ЗДО.
2. Особливості обладнання для традиційних та нетрадиційних осередків природничо-екологічного розвивального середовища.
3. Засоби ознайомлення дітей з природним довкіллям.
4. Особливості створення та використання в освітньому процесі ЗДО 3D-моделей.

ЗАДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Завдання для групи:

1. **Екскурсія** в Житомирський еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.
2. **Ознайомитися з сайтом** Житомирського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді https://nenc.gov.ua/wp/?page_id=333

Завдання для міні-груп:

Завдання	Форма звітності
1. Описати складові природничо-екологічного розвивального середовища (<i>зони, обладнання, особливості використання та ін.</i>): традиційні (город, квітник, куточок природи, дослідницька лабораторія) та нетрадиційні (екологічна стежка, метеорологічний майданчик, географічний майданчик).	1. Папка з фото і коротким описом
2. Виготовити 3D-модель: <ul style="list-style-type: none"> • акваріум, • гігрометр, • сонячний годинник, • сонячна система, • зміна пір року, • екологічна стежка, • метеорологічний майданчик,	3D-модель з підручного матеріалу

<ul style="list-style-type: none"> • розвиток тварин, • ріст рослини, • кругообіг води в природі, • складові ґрунту. 	
--	--

Індивідуальні завдання:

1. Вести зошит-щоденник практики (дата, спостереження за погодою, короткий опис кожного дня, назва виконуваного завдання і його суть – див. додаток А лабораторне заняття 1).	1. Записи у зршиті-щоденнику.
1. Відповідно до освітньої програми дітей старшої вікової групи розробити перелік: <ul style="list-style-type: none"> • рослин городу, • рослин квітника, • рослин екологічної стежки, • рослин куточка природи, • тварин куточка природи. 2. Розробити паспорт 3-х рослин або тварин.	1. Скласти перелік рослин і тварин. 2. Виготовити паспорт 3-х рослин або тварин на листках формату А4.
4. Продовжити ведення 5-ти денного спостереження за комахами і рослинами з оформленням таблиці (комаха на вибір здобувача освіти) (див додаток Г лабораторне заняття 1).	1. Заповнити таблицю у зошиті-щоденнику; 2. Зробити відповідні зарисовки

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 5

ТЕМА: МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА ОБ'ЄКТАМИ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ В ГРУПІ РАНЬОГО, МОЛОДШОГО, СЕРЕДНЬОГО ТА СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: узагальнити знання з методики організації та проведення спостережень за об'єктами неживої природи у ЗДО; розкрити взаємозв'язки між об'єктами живої та неживої природи та враховувати їх під час проведення спостережень із дітьми дошкільного віку; апробувати методику організації спостережень за об'єктами неживої природи в різних вікових групах ЗДО.

Професійна спрямованість: заняття дозволить зрозуміти особливості організації та проведення спостережень за об'єктами неживої природи враховуючи специфіку кожної вікової групи.

Обладнання та матеріали: мультимедійний проектор (телевізор), ноутбук, блокнот або зошит, кольорові олівці, пісок, ґрунт, вода.

ПЛАН:

1. Спостереження: види та структура.
2. Засоби та обладнання для спостережень за об'єктами неживої природи.
3. Види бесід із дітьми під час проведення спостережень.
4. Методичні аспекти проведення спостереження за об'єктами неживої природи з дітьми раннього та дошкільного віку.

ЗАДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Завдання для групи:

1. **Екскурсія** до Обсерваторії Житомирського державного університету імені Івана Франка
2. **Переглянути відео** Дитячий онлайн-садок НУМО. Випуск 19 (див. з 21 хв.) Спостереження за хмарами <https://www.youtube.com/watch?v=LcwqHhSjTDw>
3. **Переглянути відео** Дитячий онлайн-садок НУМО. Випуск 20 (див. з 25 хв.) Спостереження за веселкою https://www.youtube.com/watch?v=F53D_cQOFFI

Завдання для міні-груп:

Завдання	Форма звітності
1. Ознайомитися з сайтом Український гідрометеорологічний центр https://meteo.gov.ua/ua/33325/comfort/ та виготовити презентацію природні явища України та їх значення.	1. Мультимедійна презентація

Індивідуальні завдання:

1. Вести зошит-щоденник практики (дата, спостереження за погодою, короткий опис кожного дня, назва виконуваного завдання)	1. Записи у зошиті-щоденнику.
--	-------------------------------

<i>і його суть – див. додаток А лабораторне заняття 1).</i>	
2. Продовжити ведення 5-ти денного спостереження за комахами і рослинами з оформленням таблиці (<u>комаха на вибір здобувача освіти</u>) (див додаток Г лабораторне заняття 1).	1. Заповнити таблицю у зошиті-щоденнику; 2. Зробити відповідні зарисовки
3. Підготувати конспект та провести спостереження за (1 для студента) (див. додаток Ж, З):	1. Конспект заняття або відео методики тривалістю 5-6 хв.
<ul style="list-style-type: none"> • сонцем (висотою стояння сонця). • хмарами. • вітром. • ґрунтом 	

ДОБАТОК Ж

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ З ДІТЬМИ (ДЛЯ ЗАПISУ ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ)

І етап – підготовчий. Мета – викликати у дітей інтерес до об'єкта спостереження. Для цього використовується коротка бесіда, в якій з'ясується, що діти вже знають про об'єкт спостереження, що дізнаються нового. Інколи для підготовки до сприймання об'єкта доцільно показати ілюстрацію або подивитися діафільм. Така робота з дітьми проводиться за день-два до початку спостереження.

2 етап - початок спостереження. На цьому етапі важливо підтримати у дітей інтерес до об'єкта спостереження, зосередити їх увагу. З цією метою в групах молодшого дошкільного віку використовують сюрпризність появи об'єкта, несподіваність. Наприклад, в гості до дітей завітав Буратіно, він приніс велике яйце. Раптом з нього почувся писк. Вихователь знімає верхню частину шкарлупки, і діти бачать маленьке курчатко.

На цьому етапі вихователь ставить перед дітьми мету спостереження: «Зараз ми розглянемо його, і ви дізнаєтеся багато цікавого».

У групах старшого дошкільного віку найчастіше використовують загадку, яка вимагає певного розумового напруження і сприяє утриманню уваги у дітей.

3 етап – основний, най триваліший за часом. На початку спостереження 1-2 хв. слід надати дітям для мовчазного сприймання, щоб сформувався цілісний образ. Слово вихователя може бути націлене на сприймання естетичного вигляду об'єкта: «Подивіться який він гарненький». Подальший розгляд об'єкта включає аналіз його особливостей та пристосування до навколишнього середовища, спільні ознаки з іншими об'єктами,

взаємозв'язки з ними, з людиною тощо. В результаті проведення цього етапу у дітей повинні сформуватися точні уявлення про об'єкти природи.

4 етап – заключний. Мета – підведення підсумків, закріплення тих нових знань, яких набули діти в процесі спостереження. В ході цього етапу важливо оцінити пізнавальну активність дітей.

Кожне спостереження має певні нюанси.

Спостереження за будь-якими об'єктами природи повинно бути стихійним, невпорядкованим. Після прийняття дітьми завдання, вихователь має керуватися певним планом, щоб домогтися більшої ефективності спостереження, комплексного виконання завдань ознайомлення дошкільників з природою.

Під час спостереження за **явищами неживої природи** доцільно скористатися такою схемою:

ДОДАТОК З.

ВИДИ БЕСІД ПРО ПРИРОДУ

1. **ВСТУПНА БЕСІДА** ставить за мету пов'язати попередні знання дітей з вивченням нових, викликати інтерес до них, з'ясувати, що діти недостатньо засвоїли і на що треба звернути увагу; підготовка дітей до певної діяльності. Найчастіше такі бесіди проводяться перед спостереженнями, екскурсіями. Наприклад, перед екскурсією на річку вихователь запитує: «Чи були ви, діти, на річці? Як називається наша річка? Що цікавого бачили ви на річці?»

2. **СУПРОВІДНА БЕСІДА** у поєднанні із спостереженнями, розгляданням ілюстрацій, під час дослідів тощо. Питання, які ставить вихователь, повинні активізувати думку дітей, вести їх від виділення зовнішніх ознак до порівнянь, встановлення зв'язків і залежностей. Наприклад, під час спостережень за погодою з'ясовують, яка сьогодні погода. *Чи такою ж вона була вчора? Чому сьогодні стало прохолодніше?* (Хмари закрили сонце, дме холодний вітер тощо).

3. **ЗАКЛЮЧНА (ПІДСУМКОВА) БЕСІДА** спрямована на систематизацію і узагальнення одержаних фактів, їх конкретизацію, закріплення, уточнення (одні проводяться після спостереження за вузьким колом об'єктів, наприклад, що бачили діти на водоймі, на луці, у лісі; за більш широким колом явищ (бесіди про осінь, зиму,

весну, літо, про неживу природу, свійських і диких тварин тощо). Під час цих бесід узагальнюються знання дітей, набути за тривалий час.

СТРУКТУРА БЕСІДИ

Початок бесіди: опис конкретних образів, емоційно яскравих спогадів дітей про цікавий випадок, аналізу явищ, фактів, виділення їх особливостей, суттєвих зв'язків і залежностей між ними (загадки, розповідь, розгляд картинок, іграшки, читання вірша)

Основна частина бесіди:

1. Основні запитання (у запитанні не повинно бути незрозумілих слів): « Де роблять іграшки», «Яка пора року» (запитання повинні викликати різні образи (зорові, слухові) «Що ви чули, коли були біля річки?»).
2. Допоміжні (навідні) запитання – допомогти точніше з'ясувати зміст того, що запитують «А що ще є цікавого в нашому саду?», «Яка річка?»
3. Підказуючі запитання (містять готову відповідь, а діти лише стверджують чи заперечують її . Такі питання ставляться дітям невпевненим у собі «А ти бачив дерево вишні?».
4. Прості запитання: Що?, Хто?, Який? Куди?
5. Логічні запитання, встановлення причинних зв'язків: Для чого?, Чому? Навіщо? Чим схожі? Як впізнати?

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 6-7

ТЕМА: МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА ОБ'ЄКТАМИ ЖИВОЇ ПРИРОДИ ТА ЗА ПРАЦЕЮ ЛЮДЕЙ В ГРУПІ РАНЬОГО, МОЛОДШОГО, СЕРЕДНЬОГО ТА СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: узагальнити знання з методики організації та проведення спостережень за об'єктами живої природи у ЗДО; закріпити знання про взаємозв'язки між об'єктами живої та неживої природи та враховувати їх під час проведення спостережень з дітьми дошкільного віку; апробувати методику організації спостережень за об'єктами живої природи, працею людей в різних вікових групах ЗДО.

Професійна спрямованість: заняття дозволить зрозуміти особливості організації та проведення спостережень за об'єктами живої природи, працею людей враховуючи специфіку кожної вікової групи.

Обладнання та матеріали: мультимедійний проектор (телевізор), ноутбук, блокнот або зошит, кольорові олівці, фото живих об'єктів природи, гілочки рослин і дерев, .

ПЛАН:

1. Засоби та обладнання для спостережень за об'єктами живої природи та працею людей.
2. Методичні аспекти проведення спостереження за об'єктами живої природи та праці людей із дітьми раннього та дошкільного віку.

ЗАДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Завдання для групи:

1. **Екскурсія** на метеорологічну станцію м. Житомир або музей Природи ЖДУ імені Івана Франка.
2. **Переглянути відео екскурсії** у музеї Природи ЖДУ імені Івана Франка за посиланням <https://www.facebook.com/watch/?v=685881345545973>
3. **Переглянути відео** Дитячий онлайн-садок НУМО. Випуск 23 (див. з 19 хв.) Спостереження за листочками дерев <https://www.youtube.com/watch?v=CoO6DMMCPu0>
4. **Переглянути відео** Дитячий онлайн-садок НУМО. Випуск 13 (див. з 21 хв.) Спостереження за ростом яблуні <https://www.youtube.com/watch?v=kEKhf5ED0D4>
5. **Переглянути відео** Дитячий онлайн-садок НУМО. Випуск 14 (див. з 19 хв.) Спостереження за розвитком метелика <https://www.youtube.com/watch?v=Fp1CQoEBTLw>
6. **Переглянути відео** Дитячий онлайн-садок НУМО. Випуск 15 (див. з 22 хв.) Спостереження за роботою бджіл <https://www.youtube.com/watch?v=q3oVpFZSEqo>

Завдання для міні-груп:

Завдання	Форма звітності
1. Підготувати 1 легенду та 1 цікавий факт про тварину з музею Природи ЖДУ імені Івана Франка.	1. Оформити на листку А4
2. Підготувати 1 легенду та 1 цікавий факт про професію людини.	1. Оформити на листку А4

Індивідуальні завдання:

1. Вести зошит-щоденник практики (дата, спостереження за погодою, короткий опис кожного дня, назва виконаного завдання і його суть – див. додаток А лабораторне заняття 1).	1. Записи у зошиті-щоденнику.
---	-------------------------------

<p>2. Продовжити ведення 5-ти денного спостереження за комахами і рослинами з оформленням таблиці (<u>комаха на вибір здобувача освіти</u>) (див додаток Г лабораторне заняття 1).</p>	<p>1. Заповнити таблицю у зошиті-щоденнику; 2. Зробити відповідні зарисовки</p>
<p>3. Знайти і в Інтернеті та прослухати записи голосів птахів з подальшим розпізнаванням (<u>перелік птахів див. додаток К</u>).</p>	<p>1. Створити аудіо-картотеку голосів птахів.</p>
<p>4. Підготувати проведення спостереження за працею людей (обрати 1 професію, наприклад, двірник, будівельник, шофер, кухар, помічник вихователя, слюсар тощо). Конспект проведення спостереження подано в додатку Л.</p>	<p>1. Конспект проведення спостереження за працюючою людиною</p>
<p>5. Підготувати конспект та провести порівняльне спостереження за рослинами (1 для студента):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Квітами: нарцис, тюльпан, фіалка, пролісок. • Деревами: клен, каштан, липа, дуб, береза. 	<p>1. Конспект заняття або відео методики тривалістю 5-6 хв.</p>
<p>6. Підготувати конспект та провести порівняльне спостереження за комахами (1 для студента):</p> <ul style="list-style-type: none"> • жук-сонечко, мурашка, метелик кропив'янка, бджола. 	<p>1. Конспект заняття або відео методики тривалістю 5-6 хв.</p>
<p>7. Підготувати конспект та провести спостереження за птахами з оформленням порівняльної таблиці (див. додаток Ж,З практичного заняття 5) (1 для студента):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Лелека білий – чапля сіра. • Ластівка сільська – ластівка міська • Ворона сіра – грак – галка. • Дрізд чорний – шпак чорний. 	<p>1. Конспект заняття або відео методики тривалістю 5-6 хв.</p>

ДОДАТОК К.

Під час спостереження за **об'єктами живої природи** доцільно скористатися такою схемою:

1. Ластівка сільська,
2. Ластівка міська,
3. Горобець хатній,
4. Ворона сіра,
5. Грак,
6. Дрофа,
7. Сойка,
8. Сорока,
9. Ворон (крук),
10. Синиця велика,
11. Пугач,
12. Дрізд чорний,
13. Шпак чорний,
14. Чапля сіра,
15. Крижень,
16. Жайворонок,
17. Соловей,
18. Горлиця,
19. Голуб сизий,
20. Голуб деревний (припутень),

21. Глухар,
22. Шуліка чорний,
23. Зяблик звичайний,
24. Одуд
25. Дятел великий строкатий

ДОДАТОК Л.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПРАЦЕЮ ДВІРНИКА

Мета: Ознайомити дітей з особливостями праці двірника, його трудовими обов'язками, інвентарем, який він використовує в роботі, підвести до розуміння необхідності праці двірника; виховувати повагу до його праці і до праці дорослих загалом, вчити поважати чужу працю; розвивати бажання наводити порядок на своєму майданчику та в приміщенні ЗДО, вдома.

ХІД ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Загадка

у вересні, й у жовтні
У дворі завжди господар
Листя восени згрібає,
Взимку сніг лопатою збере,
Дітям ковзанку залле.
Працьовитий чоловік,
Прибирає двір... (двірник).

Звернення уваги дітей на працюючого двірника.

Діти 1-2 хвилини спостерігають за ним.

Проведення бесіди

— Що робить наш двірник?

— Які знаряддя праці він використовує для роботи?

— Для чого потрібен кожен інструмент?

— Як двірник слідкує за порядком?

— Наскільки старанно працює двірник? Чи легка його праця?

— Чому необхідно поважати працю двірника?

— Як можна допомогти йому в нелегкій праці?

— Який вигляд матимуть наші вулиці, сквери, парки, майданчики, якщо всі будуть підтримувати чистоту і порядок?

— Який у нас буде настрій, якщо довкола буде все чисто і гарно?

— А чому потрібно сортувати сміття?

— Що можна зробити зі старого паперу чи макулатури?

Підсумок: Двірник - професія, пов'язана з підтриманням чистоти і порядку у дворах будинків і на вулиці. До обов'язків двірників у літній час входить прибирання території від сміття, видалення забруднення з тротуарів і проїжджої частини, поливання тротуарів, зелених насаджень, клумб, газонів; взимку - очищення від снігу і намерзлого льоду пішохідних доріжок, посипання піском дворової території у випадку ожеледі, згрібання і відкидання снігу з проїжджої частини міжбудинкових проїздів. Праця двірника нелегка, але дуже потрібна для підтримання чистоти і порядку в місті. Допомогти двірнику ми можемо, якщо не будемо смітити на доріжках та газонах, а викидатимемо сміття в урни та контейнери.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 8

ТЕМА: МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НЕСКЛАДНИХ ДОСЛІДІВ З ПІЗНАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОБ'ЄКТІВ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ З ДІТЬМИ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: закріпити знання специфіки організації осередку дослідницької діяльності у різних вікових групах; узагальнити знання з методики організації та проведення нескладних дослідів із пізнання властивостей об'єктів неживої природи у ЗДО; апробувати методику проведення демонстраційного досліду з дітьми старшої вікової групи для пізнання властивостей об'єктів неживої природи.

Професійна спрямованість: заняття дозволить зрозуміти особливості організації та проведення нескладних дослідів із пізнання властивостей об'єктів неживої природи враховуючи специфіку кожної вікової групи.

Обладнання та матеріали: мультимедійний проектор (телевізор), ноутбук, блокнот або зошит, кольорові олівці, клей, ножиці, ємкості для проведення дослідів, матеріали для дослідів.

ПЛАН:

1. Нескладні досліди з дітьми дошкільного віку: вити та структура.
2. Обладнання та матеріали дослідницького осередку за віковими групами дітей дошкільного віку.
3. Структура проведення пошуково-дослідницької роботи з дітьми дошкільного віку.
4. Демонстраційний дослід із дітьми дошкільного віку: особливості та методика проведення.

ЗАДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Завдання для групи:

1. **Переглянути** відео Міні-заняття з експериментально-дослідницької діяльності для дітей середнього дошкільного віку (5-й р.ж.) на тему: «Пригоди Хмаринки». <https://www.youtube.com/watch?v=oDbfOPeknMc>
2. **Переглянути** відео Заняття в старшій групі: «Повітря та його властивості» (ознайомлення з природним довкіллям та екологія) <https://www.youtube.com/watch?v=jTPKWLpUAc4&t=361s>
3. **Переглянути** відео Дитячий онлайн-садок НУМО. Випуск 5 (див. з 19 хв.) Дослід з олією https://www.youtube.com/watch?v=gMz_pcXiHFA
4. **Переглянути** відео Дитячий онлайн-садок НУМО. Випуск 11 (див. з 31 хв.) Дослід з мандарином <https://www.youtube.com/watch?v=BGT84WnM8F8>
5. **Переглянути** відео Дитячий онлайн-садок НУМО. Випуск 13 (див. з 33 хв.) Дослід <https://www.youtube.com/watch?v=kEKhf5ED0D4>
6. **Переглянути** відео Дитячий онлайн-садок НУМО. Випуск 19 (див. з 34 хв.) Дослід як утворюються дощ <https://www.youtube.com/watch?v=LcwqHhSjTDw>

Завдання для міні-груп:

Завдання	Форма звітності
1. Оформити осередок дослідницької діяльності <i>(див. додаток М).</i>	

Індивідуальні завдання:

1. Вести зошит-щоденник практики <i>(дата, спостереження за погодою, короткий опис кожного дня, назва виконаного завдання і його суть – див. додаток А лабораторне заняття 1).</i>	1. Записи у зошиті-щоденнику.
2. Продовжити ведення 5-ти денного спостереження за комахами і рослинами з оформленням таблиці <i>(комаха на вибір здобувача освіти)</i> <i>(див додаток Г лабораторне заняття 1).</i>	1. Заповнити таблицю у зошиті-щоденнику; 2. Зробити відповідні зарисовки
3. Підготувати конспект та провести демонстраційний дослід <i>[1 для студента]:</i> з дітьми старшої вікової групи <i>(див. додаток Н):</i> <ul style="list-style-type: none"> • дослід з об'єктами неживої природи. • дослід на кухні 	1. Конспект заняття або відео методики тривалістю 5-6 хв.

ДОДАТОК М.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ОСЕРЕДКУ ЗА ВІКОВИМИ ГРУПАМИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Компонент дидактичний	Компонент обладнання	Компонент, що стимулює
Молодша група		
1. Книжки пізнавального характеру; 2. тематичні альбоми; 3. колекції: насіння різних рослин, шишки, камінчики, колекції «Подарунки зими (весни, літа, осені)», «Тканини»	1. Пісок, глина; 2. набір гумових і пластмасових іграшок для ігор у воді; 3. матеріали для ігор із мильною піною; 4. барвники – харчові і нехарчові (гуаш, акварельні фарби тощо). 5. Елементарні прилади і обладнання: 6. лупи, ємності для води, «ящик відчуттів» (чарівний мішечок), люстерко для ігор із сонячним зайчиком, контейнери з «кіндер-сюрпризів» з отворами, всередину поміщені речовини і трави з різними запахами; 7. мотузки, шнурки, тасьма, катушки дерев'яні, прищіпки, пробки; 8. насіння бобів, квасолі, гороху	1. На видному місці вивішуються правила роботи з матеріалами, доступні дітям цього віку; 2. персонажі, наділені певними рисами (Чомусик, Незнайко), від імені яких моделюється проблемна ситуація
Середня група		
1. Книжки пізнавального характеру; 2. тематичні альбоми; 3. колекції: насіння різних рослин, шишки, камінчики,	1. Пісок, глина; 2. набір гумових і пластмасових іграшок для ігор у воді; 3. матеріали для ігор із мильною піною;	1. На видному місці вивішують правила роботи з матеріалами, доступні дітям цього віку;

<p>колекції «Подарунки» (зими, весни, літа, осені), «Тканини», «Папір», «Гудзики»;</p> <p>4. міні-музей («Камені», «Чудеса зі скла» тощо)</p>	<p>4. барвники – харчові і нехарчові (гуаш, акварельні фарби тощо);</p> <p>5. насіння бобів, квасолі, гороху;</p> <p>6. деякі харчові продукти (цукор, сіль, крохмаль, борошно);</p> <p>7. лупи, емності для води, «ящик відчуттів» (чарівний мішечок), люстерко для ігор із сонячним зайчиком, контейнери з «кіндер-сюрпризів» з отворами, всередину поміщені речовини і трави з різними запахами;</p> <p>8. мотузки, шнурки, тасьма, катушки дерев'яні, прищіпки</p>	<p>2. картки-схеми проведення експериментів (заповнює вихователь): ставиться дата, дослід супроводжується малюнками дітей</p>
Старша група		
<p>1. Схеми, таблиці, моделі з алгоритмами виконання дослідів;</p> <p>2. серії картин із зображенням природних співтовариств;</p> <p>3. книжки пізнавального характеру, атласи;</p> <p>4. тематичні альбоми;</p> <p>5. колекції;</p> <p>6. міні-музей (наприклад, «Годинники бувають різні», «Вироби з каменю»)</p>	<p>1. Матеріали за розділами: «Пісок, глина, вода», «Звук», «Магніт», «Папір», «Світло», «Скло», «Гума»;</p> <p>2. природний матеріал: камені, черепашки, тирса і листя дерев, мох, насіння, ґрунт різних видів тощо;</p> <p>3. дріт, шматочки шкіри, хутра, тканини, пластмаси, дерева, пробки тощо;</p> <p>4. технічні матеріали: гайки, скріпки, болти, цвяхи, Гвинтики, шурупи, деталі конструктора і т. д.;</p> <p>5. різні види паперу: звичайний, картон, наждачний і копіювальний папір тощо;</p> <p>6. барвники: харчові і нехарчові (гуаш, акварельні фарби тощо);</p> <p>7. медичні матеріали: піпетки із заокругленими кінцями, колби, дерев'яні палички, мірні ложки, гумові груші, шприци без голок;</p> <p>8. інші матеріали: дзеркала, повітряні кулі, олія, борошно, сіль, цукор, кольорове і прозоре скло, свічки; половинки мильниць, форми для льоду;</p> <p>9. збільшувальне скло, пісковий годинник, мікроскопи;</p> <p>10. фартухи, нарукавники, гумові рукавички, ганчірки</p>	<p>1. Міні-стенд «Про що хочу дізнатися завтра»;</p> <p>2. особисті блокноти дітей для фіксації результатів дослідів;</p> <p>3. картки-підказки «Що можна, що не можна»;</p> <p>4. персонажі, наділені певними рисами (Чомузик, Незнайко), від імені яких моделюється проблемна ситуація</p>

Матеріали та прилади для експериментування

- природні матеріали**: пісок, тирса, камені, черепашки, шишки, жолуді, сухе листя
- харчові продукти**: сіль, цукор, борошно, крупи, насіння рослин
- тематичні посібники**, книги навчального характеру, схеми і таблиці з алгоритмами проведення дослідів
- прилади для проведення дослідів**: пробірки, магніти, лупи, мікроскопи, ваги, шприци без голок, піпетки, дерев'яні палички, гумові груші, лінійки, сантиметрові стрічки
- кольоровий папір**, картон, ножиці, тканини, обрізки шкіри, хутро
- харчові барвники, гуаш**

СТРУКТУРА ПРОВЕДЕННЯ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ**Етапи проведення дослідів з об'єктами неживої і живої природи.**

Перший етап – підготовка дітей до дослідів (бесіда, щоб зацікавити, виявити їх знання про певні об'єкти та природні явища). Наприклад: «Як ви гадаєте, яка з повітряних кульок важча: та що наповнена повітрям, чи порожня?».

Другий етап – початок дослідів: обговорення умов і висунення припущень.

Третій етап – хід дослідів (одну з кульок наповнюють повітрям і знову зважують на терезах).

Четвертий етап – заключний: обговорення наслідків дослідів, робляться певні висновки, тобто початкові припущення підтверджуються або спростовуються.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 9**ТЕМА: МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НЕСКЛАДНИХ ДОСЛІДІВ З ПІЗНАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОБ'ЄКТІВ ЖИВОЇ ПРИРОДИ ТА ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ З ДІТЬМИ В ЗДО**

Мета: узагальнити знання з методики організації та проведення нескладних дослідів з пізнання властивостей об'єктів живої природи та організму людини у ЗДО; провести демонстраційний дослід з дітьми старшої вікової групи для пізнання властивостей об'єктів живої природи та організму людини.

Професійна спрямованість: заняття дозволить зрозуміти особливості організації та проведення нескладних дослідів з пізнання властивостей об'єктів живої природи та організму людини враховуючи специфіку кожної вікової групи.

Обладнання та матеріали: мультимедійний проектор (телевізор), ноутбук, блокнот або зошит, кольорові олівці, клей, ножиці, ємкості для проведення дослідів.

ПЛАН:

1. Обладнання та матеріали для проведення нескладних дослідів з рослинами, тваринами, властивостями людського організму.
2. Навчальний дослід із дітьми дошкільного віку: особливості та методика проведення.

ЗАДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ**Завдання для групи:**

1. Оформлення матеріалів практики. Виготовлення фото звіту практики (відеоролик).

Індивідуальні завдання:

1. Вести зошит-щоденник практики (дата, спостереження за погодою, короткий опис кожного дня, назва виконаного завдання і його суть – див. додаток А лабораторне заняття 1).	1. Записи у зошиті-щоденнику.
2. Продовжити ведення 5-ти денного спостереження за комахами і рослинами з оформленням таблиці (<i>комаха на вибір здобувача освіти</i>) (див додаток Г лабораторне заняття 1).	1. Заповнити таблицю у зошиті-щоденнику; 2. Зробити відповідні зарисовки
3. Підготувати конспект та провести демонстраційний дослід (<i>1 для студента</i>): з дітьми старшої вікової групи (<i>див. додаток М лабораторне заняття 8</i>):	1. Конспект заняття або відео методики тривалістю 5-6 хв.
<ul style="list-style-type: none"> • дослід з рослинами • дослід з тваринами • дослід, об'єктом яких є людина (наприклад, дослід, які можна використати при ознайомленні дітей зі шкірою, з органами зору, слуху, смаку, дотику, рівноваги, дихання, травлення) 	

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 10**ТЕМА: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ПРОСТИХ ДОСЛІДІВ В СТРУКТУРІ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ ЕКСКУРСІЇ**

Мета: узагальнити знання з методики організації та проведення екскурсій у ЗДО; підготувати та апробувати конспекти природознавчої екскурсії подвір'ям Житомирського державного університету імені Івана Франка; закріпити вміння обирати об'єкти спостережень та дослідів враховуючи особливості кожної вікової групи.

Професійна спрямованість: лабораторне заняття дозволить зрозуміти особливості організації та

проведення природознавчої екскурсії у ЗДО.

Обладнання та матеріали: мультимедійний проектор (телевізор), ноутбук, блокнот або зошит, кольорові олівці, клей, ножиці, дидактичний матеріал.

ПЛАН:

1. Види природознавчих екскурсій.
2. Особливості підготовки та проведення природознавчих екскурсій.

ЗАДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Завдання для групи:

1. Проведення природознавчої екскурсії.
2. Оформлення матеріалів практики. Виготовлення фото звіту практики (відеоролик).
3. Проведення Конкурсу проекту міні-город на підвіконні.

Індивідуальні завдання:

1. Вести зошит-щоденник практики (дата, спостереження за погодою, короткий опис кожного дня, назва виконаного завдання і його суть – див. додаток А лабораторне заняття 1).	1. Записи у зошиті-щоденнику.
2. Продовжити ведення 5-ти денного спостереження за комахами і рослинами з оформленням таблиці (<i>комаха на вибір здобувача освіти</i>) (див додаток Г лабораторне заняття 1).	1. Заповнити таблицю у зошиті-щоденнику; 2. Зробити відповідні зарисовки
3. Підготувати конспект та провести природознавчу екскурсію подвір'ям Житомирського державного університету імені Івана Франка.	1. Конспект та дидактичний матеріал екскурсії або відео.

ІV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ З «НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ТА ДОСЛІДІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»

1. Присутність на всіх лабораторних заняттях.
2. Виконання всіх завдань передбачених робочою програмою та інструктивно-методичними рекомендаціями з отриманням позитивної оцінки на кожному лабораторному занятті.
3. Участь у екскурсіях передбачених інструктивно-методичними рекомендаціями та збір біологічного матеріалу.
4. Розробка презентаційно-звітних матеріалів для соціальних мереж про особливості проведення навчальної практики.

V. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бадьон Н.О. Дослідно-експериментальна діяльність старших дошкільників як засіб ефективного розвитку пізнавальної та мовленнєвої активності / Методичний посібник. Херсон 2016. 60 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: Т.О. Піроженко, член-кореспондент НАПН України, проф, д-р псих. наук; Авт. кол-в: Н. Гавриш, О. Брежнева, О. Байер, О. Рейпольська, Л. Загородня, М. Машовець, О. Половіна, Н. Левінець, І. Мордоус, А.Шевчук, О.Косенчук, О.Безсонова, О.Корнеєва, С.Нерянова, Г.Лисенко. К.: Видавництво, 2021. 37 с.
3. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі Київ : Слово, 2015. 408 с.
4. Волинець Ю. О., Стаднік Н.В. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку на основі взаємодії фахівців закладів дошкільної освіти з батьками Випуск №2 (38), 2019 р.
5. Дорошенко Т.М., Мацько В.В. Основи природознавства з методикою в схемах та таблицях: навч. посіб. / упоряд.:Т.М. Дорошенко, В.В. Мацько. Кременчук: ПП «Бітарт», 2019. 46 с.
6. Карапузова І. П., Бурсова С. Дитяче експериментування: Реалії та перспективи / Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2016, № 9(63).
7. Максимова О. О. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 175 с.
8. Максимова О.О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади): навчально-методичний посібник.Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І Франка, 2015. 213 с.
9. Методика ознайомлення дітей з природою [Текст] : хрестоматія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України ; уклад. Н. М. Горопаха. К. : Слово, 2012. 429 с.
10. Ознайомлення із природним довкіллям. Методичні поради до проведення занять у дитячому садочку / Майхрук М. Видавництво: Навчальна книга Богдан, 2016. 120 с.
11. Панченко О.О. Форми організації дослідницько-експериментальної роботи з дітьми старшого дошкільного віку № 15 (2016) <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/issue/view/122>
12. Система орієнтовного перспективно-календарного тематичного планування за програмою розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня»: у 4-х ч. Ч. 3,4 / упоряд.: Т.В. Наумчук, А.П. Салацька, І.В. Кондратець Тернопіль: Мандрівець, 2014. 288 с.
13. Yong Joon Park1A Preschool Teacher's Action Research Using a Combination of Hands-On Manipulatives and Computer Software to Help Preschoolers Understand Number Concepts. <https://www.semanticscholar.org/paper/A-Preschool-Teacher%E2%80%99s-Action-Research-Using-a-of-to-Park/b22d16a739bc56bd51a00e5c5b4d059a1d7ee0bd>

Допоміжна

1. STREAM-освіта, або стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників / автор.колектив ; наук.керівник К.Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2018. 146 с.
2. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня» / О.І. Білан; за заг.ред О.В. Низковської. ТОВ Мандрівець, 2017. 256 с.
3. Ващенко А. Готуємося до екскурсії : З досвіду роботи / А. Ващенко // Палітра педагога. 2016. № 5. С. 16-19.
4. Давидюк Ю.Д. Розвиток пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку засобами експериментально-дослідницької діяльності в природі / Ю.Д. Давидюк, О.А. Сорочинська, О.В. Павлюченко // Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 27-28 березня 2020 року). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота 2020. Ч. 2. С. 50- 54.
5. Дошкільнятам про світ природи дітям п'ятого року життя / Ганна Беленька, Тетяна Науменко, Олена Половіна // Генеза, 2013. 112 с.
6. Дошкільнятам про світ природи дітям четвертого року життя / Ганна Беленька, Тетяна Науменко, Олена Половіна // Генеза, 2017. 128 с.
7. Дошкільнятам про світ природи. Старший дошкільний вік / Ганна Беленька, Тетяна Науменко, Олена Половіна // Генеза, 2013. 112 с.
8. Зайцева Л.І. Розкриваємо таємниці довкілля: методичний посібник / Л.І. Зайцева. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2012. 110 с.
9. Кривонос Л. Снігова лабораторія: Експериментально-дослідницька діяльність для дітей молодшої групи / Леся Кривонос; Алла Білогрищенко // Дошкільне виховання. 2016. № 12. С. 18-19.
10. Крутій К. Л. Навчально-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима-білосніжка / К.Л. Крутій, І.Б. Стеценко. 2-ге вид., випр. та допов. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2018. 126 с.
11. Крутій К. Л. Навчально-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Літо-грайлик / К.Л. Крутій, І.Б. Стеценко. – 2-ге вид., випр. та допов. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2018. 200 с.
12. Крутій К. Л. Навчально-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Весна-чарівниця / К.Л. Крутій, І.Б. Стеценко. 2-ге вид., випр. та допов. – Запоріжжя : ТОВ

«ЛІПС» ЛТД, 2018. 136 с.

13. Крутій К. Л., Стеценко І.Б. Блоково-тематичне планування освітньої діяльності з дітьми старшого дошкільного віку за альтернативною програмою формування культури інженерного мислення в дошкільників «STREAM-освіта, або стежинки у Всесвіт» на третій квартал Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2018. 200 с.
14. Логункова О. Є. Експериментально-дослідницька діяльність дітей як технологія пізнавального розвитку / Оксана Євгенівна Логункова. Проліски, 2020. 60 с. <https://fs01.vseosvita.ua/0100c3t6-35d1.pdf>
15. Облаштування куточка природи в різних вікових групах // <http://www.garmoniya.mk.ua/articles/oblashtuvannya-kutochka-prirodi-v-riznih-vikovich-grupah.html>
16. Ознайомлення з природним довкіллям. Молодший дошкільний вік / Вікторія Сухар Видавництво Ранок, 2019 176 с.
17. Ознайомлення з природним довкіллям. Середній вік / Вікторія Сухар Видавництво Ранок, 2019 192 с.
18. Ознайомлення з природою. Подорож з Любознайчиком. Старший вік / Наталія Костенко, Світлана Окуненко // Ранок. 2017. 112 с.
19. Організація куточків природи у дошкільному закладі // <https://dnz71.edu.vn.ua/news/33.html>
20. Орієнтовні дослідження дошкільників з об'єктами живої і неживої природи // https://volodumurivna.at.ua/load/metodichna_skrinka/doslidnicka_dijalnist/orientovni_doslidi_doshkilnikiv_z_ob_ektami_zhivoji_i_nezhivoji_prirodi/7-1-0-2
21. Основи природознавства / В. Помогайбо, Н. Карапузова. Академія, 2014. 368 с.
22. Сорочинська О. А. Формування природничо-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку засобами STREAM-освіти / Сорочинська О. А., Танська В. В., Драгальчук А. П. // Eurasian scientific discussions : Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Barcelona, 2022. С. 287-292.
23. Сорочинська О.А. Особливості експериментально-дослідницької діяльності в природному довкіллі дітей старшого дошкільного віку. О.А. Сорочинська, О.В. Павлюченко // Зб. наук. праць «Педагогічні науки» - Херсон: Видавничий дім «Гельветика». 2021 Вип. 94, С. 51-56.
24. Спостереження, прогулянки, ігри та дослідницька діяльність у гаю «Дубки» // <http://ditsad.com.ua/konsultac/konsultac2311.html>
25. Як обладнати город в дитячому садку // http://shostka-dnz10.edukit.sumy.ua/metodichnij_forum/konsultacii_dlya_pedagogiv/yak_obladnati_gorod_v_dityachomu_sadku/
26. Навчальна практика з «Зоології безхребетних» : методичні рекомендації для студентів I курсу природничого факультету / [уклад. О.В. Говорун], Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2013. 48 с. <https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/22.pdf>
27. Методичні рекомендації для проведення навчальної практики із зоології (з елементами дистанційного навчання) / Л. М. Шевчук, С.Ю. Шевчук, Ю.В. Максименко та ін. – Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2021. – 33 с. <http://eprints.zu.edu.ua/32547/1/001.pdf>

ІХ. Інформаційні ресурси

1. Журнал. Дошкільний навчальний заклад http://journal.osnova.com.ua/journal/18-Дошкільний_навчальний_заклад
2. Журнал Вихователь-методист дошкільного закладу <https://emetodyst.mcfra.ua>
3. Журнал. Зростаємо разом https://journal.osnova.com.ua/journal/36-Зростаємо_разом
4. Журнал. Методична скарбничка вихователя https://evykhovatel.mcfra.ua/?btx=11129424&utm_campaign=content_link&utm_medium=refer&utm_source=pedrada.com.ua
5. Журнал. Палітра педагога https://journals.ua/prof/palitra_pedagoga/30941-01-20.html
6. Журнал. Дошкільне виховання https://journals.ua/prof/doshkilne_vyhovannya/33245-03-21.html

Навчальне видання
Укладачі:
СОРОЧИНСЬКА Оксана
КОНОВАЛЬЧУК Іван
МАКСИМОВА Олена
ФЕДОРОВА Марія
ДЕНИСЮК Ірина

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ
НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ТА ДОСЛІДІВ У
ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012
Дошкільна освіта навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного
університету імені Івана Франка*

Оформлення випускних відомостей здійснюється видавництвом:

Підп. до друку.
Формат 60x84/16. Папір офсетний Гарнітура Times New Roman Сур. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. Обл.-вид. арк.
Наклад 150 пр.
Зам. №

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ЖТ № 10 від 07.12.2004 р.
електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua